

БЪЛГАРСКА АГЕНЦИЯ ПО БЕЗОПАСНОСТ НА ХРАНИТЕ
ЦЕНТЪР ЗА ОЦЕНКА НА РИСКА

✉ Гр. София, 1606, бул. "Пенчо Славейков" № 15А
☎ +359 (0) 2 915 98 20, 📠 +359 (0) 2 954 95 93, www.bfsa.bg

**НАУЧНО СТАНОВИЩЕ СВЪРЗАНО С РИСКОВЕТЕ ЗА РАСТИТЕЛНОТО ЗДРАВЕ
ОТ ВИДОВИЯ КОМПЛЕКС НА ТЮТЮНЕВАТА БЕЛОКРИЛКА, *BEMISIA TABACI* ЗА
ТЕРИТОРИЯТА НА ЕС¹**

РЕЗЮМЕ

Панелът по растително здраве на EFSA е изготвил оценка на фитосанитарния риск от тютюневата белокрилка (*Bemisia tabaci*) и вирусите които пренася, включително и оценка на мерките за намаляване на риска и оценка ефективността на специалните изисквания, свързани с *B. tabaci* и вирусите в списъка на Директива 2000/29/ЕО. *B. tabaci* и голям брой от вирусите, пренасяни от това насекомо-полифаг се срещат при субтропичен и тропичен климат. Определени са пет пътища за навлизане на *B. tabaci* и свързаните с нея вируси. **Най-значимият път за навлизане са растенията за засаждане, който е оценен като вероятен и средно вероятен за насекомите и вирусите съответно.** Най-инвазивните видове тютюневи белокрилки и няколко от асоциираните с тях вируси, причиняващи сериозни заболявания по основни европейски култури живеят на открито в крайбрежните зони на Средиземноморието. Поради сходните климатични изисквания и предпочитанията за растения-гостоприемници, *B. tabaci* и свързаните с нея вируси, които в момента не се срещат в Европа, е вероятно да се настанят трайно в районите с подходящи температурни граници. Междуобщностната търговия позволява на тютюневата белокрилка да достигне оранжерии в Северна Европа, включително тези, които се намират в зони със статус на защитена зона. Поради хладния климат, трайното настаняване и разпространение на открито на *B. tabaci* е оценено като малко вероятно за Северна Европа. Тази ситуация е вероятна дори при климатичен сценарий с повишение на температурата с +2 °С. Пренасяните от тютюневата белокрилка вируси могат да причинят тежки заболявания със сериозно отрицателно въздействие върху земеделската продукция, когато не се прилагат мерки за намаляване на риска. Мерки за намаляване на риска са приложими за *B. tabaci* и новите за Европа вируси. Те са оценени от гледна точка на намаляването на популациите на белокрилката, нападението на културата, появата на вируси и въздействие на заболяването.

© European Food Safety Authority, 2013

¹ Научно становище на панела по растително здраве на EFSA. Пълният текст на материала на английски език може да бъде намерен в EFSA Journal 2013;11(4):3162:
<http://www.efsa.europa.eu/en/efsajournal/doc/3162.pdf>

КРАТКО ИЗЛОЖЕНИЕ

След отчитане на доказателствата, панелът е достигнал до следните изводи:

По отношение оценката на риска за растителното здраве

Тютюневата белокрылка (*B. tabaci*) се счита за една от най-сериозните заплахи за земеделието в световен мащаб, най-вече заради големия брой вируси, които пренася. В районите където видът е трайно настанен, вирусите пренасяни от това насекомо, особено свързаните с домати и тиквовите култури, но също и с бобовите, чушките и патладжаните са причина за сериозни заболявания и имат силно отрицателно въздействие върху добивите. В резултат, производството в тези райони не е възможно без всеобхватна и подробна система за борба с вредителя и болестите, които пренася. В района за който се прави оценка на риска, *B. tabaci* се среща на открито в крайбрежните райони със Средиземноморски климат, както и в оранжерии в много страни от ЕС.

***B. tabaci* е комплекс от поне 28 неразличими морфокриптични вида, 4 от които се срещат в Европа.** Два вида, Средиземноморски (Med, преди време наричан биотип Q) и Близкоизточен-Малоазиатски 1 (MEAM1, преди познат под името биотип В), са най-често свързаните с отрицателен ефект върху култури като декоративни растения, домати и тиквови растения и са преобладаващи както в Европа, така и в много региони в световен мащаб. Много други видове *B. tabaci* съществуват извън района, за който се прави оценка на риска и могат да достигнат висока популационна плътност, но само Med и MEAM1 се считат за инвазивни. Всички тютюневи белокрылки могат да пренасят вируси, а вирусите асоциирани с *B. tabaci*, съобщени от различни райони на света, са изключително разнообразни, което води до многобройни видове и шамове. Най-общо заболяванията, възникващи в резултат на вирусни инфекции имат сериозно отрицателно въздействие върху културите и по този начин, интродукцията на пренасяни от *B. tabaci* вируси, които в момента не се срещат в ЕС представлява значителен риск.

НАВЛИЗАНЕ

За навлизането на *B. tabaci* и вирусите, които пренася, са определени пет пътя за навлизане, като най-значимия са растенията за засаждане. Растенията непредназначени за засаждане (рязан цвят и клони с листа), както и пътищата представени от плодове и зеленчуци също са разгледани, докато навлизането на тютюневата белокрылка с помощта на хората, но без да са свързани растения (напр. чрез дрехи или превозни средства) и проникването на насекомото чрез естествено разпространение (напр. чрез вятъра или при активен полет) се считат за незначителни пътища, които не са разгледани в това становище.

Вирусите могат да навлязат със заразен растителен материал и чрез насекоми носители на вируса (виروفорни насекоми). Начините за пренос на вирусите се различават значително и имат силно влияние върху вероятността за навлизане. За тази цел вирусите бяха групирани на циркулативно преносими вируси (бегомовируси) и нециркулативно преносими вируси (всички останали); тези две групи са разгледани по отделно в становището.

Оценката на вероятността за навлизане на вредителя и вирусите е подкрепена от вероятностен модел, който комбинира експертна оценка за предполагаемия риск за навлизане от основни райони с обемите стоки, свързани с трите пътя за навлизане.

Път за навлизане 1. Растения за засаждане

- Навлизане на *B. tabaci* може да се очаква от всички райони в света, където популации на това насекомо са трайно настанени, тъй като *B. tabaci* е не само полифаг нападащ голям брой растителни видове (растения-гостоприемници), но може да бъде пренасян и посредством растения, които не са гостоприемници, т.е. с растения, които насекомото само посещава (негостоприемници).
- Вероятността за навлизане на *B. tabaci* в ЕС чрез растения за засаждане е оценена като вероятна, поради честата асоциация на насекомите с пътя на произход и се базира на броя на прихващания на вида, независимо от стриктните фитосанитарни мерки, свързани с местата за производство на растения за засаждане. Въпреки че фракцията пратки с прихващания, отнесена към общия брой пратки, внесени в ЕС е ниска, голямото количество търговски пратки оправдават този рейтинг.
- **Основният обем на търговията в рамките на този път на навлизане касае предимно декоративни растения.** Декоративните растения, пренасяни чрез този път за навлизане са растения-негостоприемници за вирусите, пренасяни от тютюневата белокрилка. Навлизането на циркулативно преносими вируси може да се случи чрез вирофорни белокрилки, както чрез заразени растения, докато нециркулативно преносимите вируси могат да навлязат само чрез заразени растения-гостоприемници, поради ограничената им перзистентност в техния вектор. Навлизането на вируси чрез вирофорни белокрилки или чрез заразени растения-гостоприемници се счита за средно вероятно.

Път за навлизане 2. Рязан цвят и клони с листа

- **Вероятността за навлизане на *B. tabaci* в ЕС чрез рязан цвят и клони с листа се счита за средно вероятна, тъй като яйца и нимфи на вредителя биха могли да оцелеят по време на транспорта.** Кратките периоди на съхранение и ограничената продължителност на живот на рязания цвят намаляват вероятността за пренос на насекомите до подходящо растение-гостоприемник. Въпреки че най-важните видове рязан цвят изискват фитосанитарна инспекция и фитосанитарен сертификат за внос, продължават да се прихващат белокрилки и големия обем стоки оправдава този рейтинг.
- **Навлизането на циркулативно преносими вируси е обвързано с вироформни възрастни на *B. tabaci*.** Тъй като оцеляването на възрастните по време на транспорт и съхранение е малко вероятно, вероятността вирусите да навлязат посредством този път се счита за малко вероятно. **Вероятността нециркулативно преносимите вируси, свързани с тютюневата белокрилка да навлязат в ЕС чрез рязан цвят е оценена като много невероятна,** тъй като декоративните видове, които са от значение, не са гостоприемници на тези вируси.

Път за навлизане 3. Плодове и зеленчуци, включително листни подправки за консумация

- *B. tabaci* може да навлезе в зоната, за която се прави оценка на риска чрез зеленчуци, листни подправки (специфични регулации има само при *Ocimum* spp. и *Apium* spp.) и плодове с листа (напр. домати с клонки). **Вероятността за навлизане на *B. tabaci* в ЕС по този път е оценена като малко вероятна, поради характеристиките на този път (студено съхранение) и ниската вероятност за пренос до подходящ гостоприемник след пристигането им в ЕС.** Поради това стоките, предназначени за консумация с малка вероятност биха представлявали път за навлизане. Това е независимо от броя на пробите с прихващания по тези стоки. Тъй като листните подправки, внасяни като живи растения в саксии могат да имат удължен живот, в тези случаи рискът е по-висок и вероятността за навлизане на тютюневата белокрыла се счита за средно вероятен.
- Навлизането на вируси с помощта на *B. tabaci* чрез плодове, зеленчуци и листни подправки се счита за много невероятно, тъй като много видове листни зеленчуци и подправки (босилек) не са податливи на вируси, пренасяни от тютюневата белокрылка. Освен това има малка вероятност да се случи пренос на вируси от заразени плодове на подходящи растения-гостоприемници. Въпреки това, в региони където *B. tabaci* е трайно настанена на открито, изхвърлени плодове или обелки биха могли да представляват източник на инфекция и да се окажат път за навлизане на вируси.

Данните за прихващания на *B. tabaci* показват, че контролните мерки и фитосанитарните изисквания в района на производство, както и инспекциите за предотвратяване на навлизането на насекоми имат ограничения. **Ограничената ефикасност на инспекциите в местата на навлизане, както и големите обеми от стоки допринасят за средната несигурност при оценката на риска от навлизане на *B. tabaci*.** Съществува и несигурност по отношение на водните растения, навлизащи в ЕС, по които *B. tabaci* често е прихващана. Не е ясно дали тези растения се съхраняват за по-нататъшно размножаване или за директен маркетинг до крайния потребител. Поради двойната употреба, някои стоки могат да бъдат отнесени или към Път за навлизане 2 или към Път за навлизане 3. В случая на някои видове, напр. *Eryngium* sp. и *Limnophila aromatica*, високи нива на прихващания, наблюдавани в миналото по рязан цвят, понастоящем водят до получаване на доклади почти изключително по плодове и зеленчуци за консумация. Тъй като рязания цвят и клоните с листа са предмет на по-строги изисквания при внос, а плодовете и зеленчуците в голяма степен не са регулирани, такива промени в класа на стоката могат да допринесат допълнителна несигурност на рейтинга за пътя на навлизане на *B. tabaci*.

За вирусите, пренасяни от *B. tabaci* съществува несигурност дали новоинтродуцираните декоративни растения, включително водни видове, могат да бъдат нови гостоприемници за неизвестни до момента вируси. Несигурността по отношение на новите вируси, които могат да навлязат в ЕС чрез някой от пътищата за навлизане обаче, е оценена като ниска.

Приложението на мерки за вносни пратки, които представляват риск изглежда е най-ефективно за намаляване вероятността за навлизане чрез всички основни пътища за

навлизане на *B. tabaci*. Докладите от прихващания обаче показват ограниченията на тези мерки.

ТРАЙНО НАСТАНЯВАНЕ

Видовете MEAM1 и Med на *B. tabaci* са трайно настанени в много райони в зоната, за която се прави оценка на риска. Тъй като има много растения-гостоприемници за този полифаг, трайното настаняване на открито се ограничава само от климатичните условия. Оценката за трайното настаняване на *B. tabaci* е подкрепена от резултатите на модела на популационната динамика, който е разработен с биодемографски температуро-зависими функции, изчислени за *B. tabaci*, в които климатичните данни са използвани за предсказване на района за потенциално трайно настаняване на насекомото и вирусите, които то пренася в Европа.

- Ако се приеме, че всички видове *B. tabaci* имат сходни климатични изисквания, трайното настаняване на открито, включително на видовете, навлизащи отвън в зоната, за която се извършва оценка на риска, се счита за вероятно в районите, където *B. tabaci* вече присъства. На сходен принцип, климатичните условия в оранжерии са благоприятни за развитието на популацията на *B. tabaci* и както е доказано при инвазии в оранжерии веднъж щом вредителят е проникнал, е вероятно да се настани трайно.
- При култури като домати и тиквови растения, Med и MEAM1 са добре адаптирани към интензивните условия на производство и новопроникналите видове *B. tabaci* вероятно биха били по-малко конкурентноспособни там, но биха могли да се настанят трайно при други растителни видове. Тъй като Med и MEAM1 са силно инвазивни видове и се срещат из цял свят, вероятно е именно те да навлязат в ЕС и да се смесят с тук съществуващите популации на същия вид.

В Европа, няколко пренасяни от *B. tabaci* вида вируси се срещат в региони, където насекомото е трайно настанено на открито. **Вирусите, причиняващи болестта жълто листно завиване по доматите (Tomato yellow leaf curl disease - TYLCD) се считат за някои от най-сериозните растителни вируси по земеделските култури.**

- Поради наличието на подходящи растения-гостоприемници и наличието на ефективни вектори, е вероятно вирусите пренасяни от *B. tabaci* да се настанят трайно. Тази оценка взема под внимание вируси, заразяващи домати и тиквовите култури, които се срещат почти цялгодишно в производствените райони на Средиземноморието (в оранжерии или на открито), както и в оранжерии в северните страни на ЕС.
- Нови заболявания от наскоро появили се (нови) пренасяни от *B. tabaci* вируси, описани при тиквови култури или домати, предоставят доказателства за новоинтродуцирани патогени и са индикатори за процес на трайно настаняване, който е в ход.
- Що се касае до трайното настаняване на други, пренасяни от *B. tabaci* вируси, то зависи до голяма степен от подходящите растения-гостоприемници, които се срещат в околната среда и служат като резервоари за оцеляване и нови растителни инфекции. Наличието на алтернативни гостоприемници не е важно изискване при вирусите, заразяващи домати и тиквови растения.

- Наскоро интродуцирани бегомовируси, заразяващи домати, биха могли да допринесат за появата на TYLCD, настаняването на смесени вирусни инфекции или за конкуренцията със съществуващите вируси на жълтото листно завиване по домати (Tomato yellow leaf curl viruses - TYLCV), които са високо специализирани по домати.

Несигурностите по отношение оценката на трайното настаняване на *B. tabaci* на открито са определени като ниски, тъй като според модела на популационната динамика, изчисленията за района на предполагаемо трайно настаняване и северните лимити на експанзията могат да бъдат добре дефинирани. Пренасяните от *B. tabaci* вируси са трайно настанени на открито в някои държави-членки на ЕС. Несигурностите, свързани с трайното настаняване на тютюневата белокрылка в оранжерии, също са определени като ниски, тъй като контролираните климатични условия благоприятстват развитието на популацията на това насекомо и растежа ѝ.

Рейтингът на несигурността за трайното настаняване на новоинтродуцирани вируси обаче, е оценен като среден, поради ограничените познания за факторите, предизвикващи епидемии от нециркулативно преносими вируси.

РАЗПРОСТРАНЕНИЕ

Разпространението на *B. tabaci* в района на оценка на риска зависи основно от климатичните условия и интензитета на междуобщностната търговия. Разпространението на дълги разстояния на тютюневата белокрылка се осъществява основно с помощта на търговията с растителни стоки, която допринася и за разпространението на вируси. **Разпространението е оценено като средно вероятно за *B. tabaci* и вирусите, които пренася.**

- Разширяване на зоната, в която понастоящем тютюневата белокрылка се среща, както и увеличаване на популационната ѝ плътност, се очаква само ако средните температури в Европа се повишат. Въпреки това, ако се вземе предвид климатичната промяна със сценарий повишаване на средните температури с +2°C, северният лимит на разпространението на *B. tabaci* ще се разшири, но насекомото все още няма да е способно да се настани трайно на открито в северните държави-членки на ЕС, включително и тези със статут на защитена зона.
- В крайбрежните райони на Средиземноморието, изобилието от растения-гостоприемници и подходящи условия на околната среда подкрепят разпространението на *B. tabaci* и нейните вируси. Поради прилагането на контролни мерки обаче, популационната плътност на белокрылката се поддържа ниска, което също води до по-рядка проява на вирусни заболявания.
- Разпространението на *B. tabaci* и нейните вируси до северните страни в ЕС се случва поради големия обем вътреобщностна търговия и недостатъчните мерки, за предотвратяване на това разпространение.

Несигурностите по отношение разпространението на белокрылката са оценени като ниски, тъй като климатичните фактори, ограничаващи експанзията на открито са добре познати и северните лимити на експанзията могат да бъдат добре дефинирани.

Средната несигурност е свързана с разпространението на вирусите, поради оскъдната информация за факторите, които предизвикват епидемии от ново интродуцирани вируси и дали новите вируси биха проявили биологични черти, водещи до повишена предаваемост от вектора, честота на репликация или обхват на гостоприемници.

Въпреки че има много ефективни контролни мерки срещу тютюневата белокрилка, които освен това понижават проблемите с вирусите, те не биха могли да предотвратят трайното настаняване и разпространение на новопристигнали *B. tabaci* и техните вируси. Прилагането на контролни мерки може да намали, но не и да елиминира вероятността за разпространение.

ВЪЗДЕЙСТВИЕ

Сериозните заболявания по културите са следствие от инфекции с вируси, пренасяни от *B. tabaci*, а тежките последствия за производството са резултат от разпространението на тези болести с помощта на белокрилка. Трябва да са налице подходящи мерки за защита с цел ограничаване загубите на добива, което включва и културите неподатливи на вируси, пренасяни от *B. tabaci* (декоративните растения), но върху които популациите на насекомото биха могли да се развият бързо. Тъй като нови типове болести могат да се очакват от нови вируси, а също защото бегомовирусите еволюират бързо, често претърпяват рекомбинация и могат да се срещат в смесени инфекции, интродукцията на вируси може да бъде асоциирана с по-тежки симптоми на болестта. Цялостната оценка за последствията и повредите се влияе само от несигурността относно допълнителните последствия от навлизането, трайното настаняване и разпространение както на *B. tabaci* и вирусите, които тя пренася, които до момента не се срещат в района, за когото за изготвя оценка на риска. Тази оценка е свързана със средно ниво на несигурност.

Панелът счита, че *B. tabaci* и вирусните заболявания, пренасяни от това насекомо на първо място оказват влияние върху добива и качеството на културите. Панелът не е наясно за публикации, които указват за сериозни вредни ефекти или заболявания по диви растения в култивирана или естествена среда. Най-често очакваните ефекти върху околната среда са такива, произтичащи от неправилни приложения на пестициди. Косвените ефекти върху околната среда се считат за незначителни с ниска несигурност в настоящата област на разпространение и в района, за който се изготвя оценка на риска.

По отношение мерките за намаляване на риска:

Според информацията, предоставена от ЕК, *B. tabaci* е регулиран вреден организъм в ЕС. Неговата регулация прави разлика между европейски и неевропейски популации на вида.

Неевропейските популации на *B. tabaci* са в списъка на Приложение 1, Част А, Раздел I на Директива на Съвета 2000/29/ЕО² като вредители, чието въвеждане и разпространение във всички държави-членки е забранено. В Приложение IV, Част А, Раздел I, се изброяват специалните изисквания при внос на тревни видове предназначени за засаждане, няколко вида рязан цвят и листни зеленчуци по отношение на неевропейските популации на тютюневата белокрылка.

Панелът заключава, че настоящите фитосанитарни мерки, упоменати в Директива 2000/29/ЕО дават достатъчно възможности за осигуряване на свободни от *B. tabaci* стоки с цел предотвратяване навлизането и разпространението ѝ в ЕС. Броят на прихващанията обаче, дава доказателства, че прилагането на подходящите мерки не предотвратява напълно навлизането на вредителя. Докато по-нататъшни мерки за намаляване на риска, в допълнение с тези, насочени към третиране на пратките не са определени, **могат да бъдат формулирани подобрения, по отношение на изискванията в Директивата:**

1. Като се има предвид широкия спектър растения, по които е прихващана *B. tabaci*, изричното упоменавање на дървесните видове *Ficus* L. и *Hibiscus* L. вече не е оправдано. Списъкът на растенията, упоменати в Приложение IV, Част А, 45.1 може да бъде разширен до растения за засаждане най-общо – тревни и дървесни видове, независимо от техния статус като растение-гостоприемник на *B. tabaci*. Тогава, това покрива дългия списък растения, по които тютюневата белокрылка може да бъде установена и е особено полезно в случаите, когато точният вид на растението не може да бъде определен.
2. По подобен начин, списъкът на рязания цвят (Приложение IV 45.2.) също би могъл да бъде разширен, за да покрие разнообразието от внасян рязан цвят.
3. Списъкът на вирусите в Приложение IV 46 трябва да бъде ревизиран и осъвременен и по отношение на списъците на EPPO (EPPO Alert list, A1 и A2), в които например вируса на мекото напетняване на аспержовия боб (Cowpea mild mottle virus) вече не фигурира. Към пренасяните от тютюневата белокрылка вредни вируси би могла да се включи информация за рода, към който принадлежат тези вируси.
4. В Приложение IV 45.3 изявлението във връзка с отсъствието на симптоми на вируса на жълтото листно завиване по домати, може да бъде поправено да включва всички пренасяни от *B. tabaci* вируси, които причиняват заболяването жълто листно завиване по домати и които не се срещат в Европа.
5. В Приложение IV Част Б, 24.1- 24.3 въпреки че е ясно, че резници и цели растения от *Euphorbia pulcherrima* съставят най-големия търговски обем в ЕС, подобно на точка 1, няма обосновка защо изискванията за свободност от *B. tabaci* да бъдат органичени само до *E. pulcherrima*, *Begonia* или други видове растения, изброени в 24.1- 24.3. Този списък би трябвало бъде поправен.

² ДИРЕКТИВА 2000/29/ЕО НА СЪВЕТА от 8 май 2000 година относно защитните мерки срещу въвеждането в Общността на вредители по растенията или растителните продукти и срещу тяхното разпространение в Общността (ОВ L 169, 10.7.2000 г., стр. 1)

6. Очертаване на спецификации за общи мерки, изисквани в Приложение IVAI за официална инспекция, зони свободни от вредители и зони на производство, свободни от вредители.
7. Действието упоменато в точка 1 може да бъде подкрепено от изискване към страните износители да осигурят подробни описания на конкретните мерки, приложени при следване на спецификациите.
8. Разработване на официални протоколи за пробовземане при пратки, с цел да уточнят процедурите на пробовземане, нивата на сигурност и т.н.
9. Обмисляне на допълнителни изисквания при внос на плодове от домати като отстраняване на зелените части от плодовете или издаване на фитосанитарни сертификати, поради значителния риск от навлизане на вируси, причиняващи болестта жълто листно завиване по домите и на тютюневи белокрилки, асоциирани с тази стока.

Европейските популации на *B. tabaci* са упоменати в Приложение I, Част Б като вредители, чието въвеждане и разпространение в определени защитени зони е забранено. Приложение IV, Части А и Б очертават специфичните изисквания за вътрешно движение на определени растения, във връзка с *B. tabaci* и вирусите, които пренася. Панелът заключава, че настоящите фитосанитарни мерки, упоменати в Директива 2000/29/ЕО на теория предоставят достатъчно възможности за осигуряване свобода на стоките от *B. tabaci* и вирусите, които пренася, за да предотврати разпространението им в рамките на ЕС и в частност, че поддържането на зони, свободни от вредители изглежда подходящо за постигането на тази цел. Въпреки това, прилагането на изискваните мерки не е достатъчно в някои зони/области, което може да бъде заключено в резултат на прихващанията при търговията в рамките на ЕС (74% от всички протоколи са за растения за засаждане). **Панелът е определил няколко допълнителни метода за ограничаване разпространението в рамките на ЕС. Те засягат:**

- 1. използване на растителната резистентност към *B. tabaci* и/или нейните вируси,**
- 2. използване на оранжерии, защитни съоръжения и кафези и**
- 3. използване на контролни мерки, обобщени от Панела, които не са специално споменати в настоящата Директива 2000/29/ЕО (тези методи биха могли да представляват важни нови елементи за борба срещу *B. tabaci* и нейните вируси).**

Панелът не е определил допълнителни мерки за намаляване на риска с цел унищожаване на *B. tabaci* и вирусите, които тя пренася, въпреки че прилагането на няколко от многото методи за третиране на културата, полето или мястото на производство, ще доведат до намаляване плътността на популациите на тютюневата белокрилка и до намален пренос и разпространение на вируси с последващо намаляване на въздействието върху културите.

Накрая, Панелът заключава, че съществуват много ефективни мерки за намаляване на риска с цел предотвратяване навлизането и трайното настаняване

на *B. tabaci* и вирусите, които тя пренася в ЕС, както и за предотвратяване разпространението им. Панелът подчертава, че само комбинацията на мерки за намаляване на риска и логически последователното изпълнение на изчерпателен режим за борба, ще доведе до устойчив контрол на *B. tabaci* и вирусите, които тя пренася.

СИТУАЦИЯТА С ТЮТЮНЕВАТА БЕЛОКРИЛКА В БЪЛГАРИЯ

От панела по растително здраве на EFSA са изпратени въпросници до всички държави-членки на ЕС. Отговорите са обединени по различни критерии с цел определяне на тенденциите и евентуалните бъдещи рискове. Статусът на България по отношение на *Bemisia tabaci* е: **присъства – малко на брой установявания**. В периода 2009-2011 г. при провеждане на националните програми за мониторинг на карантинни видове, тютюневата белокрылка е установявана по декоративни растения, внесени от други държави – предимно в оранжерии по поансетия (*Euphorbia pulcherrima*) и *Hibiscus* sp. Тези популации са предмет на унищожаване. През последните 10 години проблемите причинени от *Bemisia tabaci* са оценени като *средни* (ограничено разпространение на вида и/или средно въздействие поради неефективни или частично ефективни мерки за борба или фитосанитарни мерки). В момента проблемите, причинени от вида и пренасяните от него вируси са *минимални* (няколко установявания на вида и слабо въздействие – поради естествени врагове, конкуренция и ефективни мерки за борба). Прогнозата за следващите пет години е за *средни проблеми*. По отношение на два от вирусите, пренасяни от белокрылката, които са установявани у нас: Tomato chlorosis crinivirus и Tomato yellow leaf curl begomovirus през последните 10 години и в момента *няма проблеми*. Прогнозата за следващите пет години по отношение на тези два вируса е: *минимални проблеми* (ефектите върху добива са неразличими от обичайните и съответно не се прилагат мерки за борба).

Тютюневата белокрылка често навлиза в нашата страна посредством декоративни растения. Те обаче не са гостоприемници на вирусите, пренасяни от белокрылката. Освен това *Bemisia tabaci* е карантинен вид и е предмет на ежегоден мониторинг и карантинни мерки при установяване. По тези причини рискът за България е приемлив.

Изготвил: д-р Росица Димитрова, гл. експерт растително здраве